

A közép-kelet-európai kisebbségekről

A kisebbségek helyzete Közép-Kelet-Európában és Magyarországon. VEAB, Komárom, 1997. 216 p.

A kötet az MTA Veszprémi Területi Bizottsága és Komárom Város Önkormányzata által 1997 áprilisában Magyarország és a közép-kelet-európai térség kisebbségeinek helyzetéről rendezett tudományos konferencia előadásait gyűjti egybe.

A problémakör felé nagy látószögben közelítő bevezető előadásokat a négy tematikus egységbe (nacionalizmus, kisebbségpolitika, kisebbségi oktatás, kisebbségi problémák kezelése) illeszkedő korreferátumok követik.

Az európai és kiváltképpen a kelet- és közép-európai kisebbségek jövőbeli esélyeit körvonalazó, „Kisebbségek Közép-Európában tegnap és ma” című bevezető előadásában Glatz Ferenc a kisebbségekkel kapcsolatos szóhasználatban és politizálásban eddig nem alkalmazott, e kontextusban újnak számító fogalmak átgondolását és bevezetését javasolja. Gondolkodási változást, egyfajta paradigmaticus váltást lát szükségesnek. Felvázolja azt a lehetséges folyamatot, amelynek során az államnemzeti keret fellazul, és egyfajta, közfunkciók ellátására létesült területi szervezetté válik. E folyamatban a nemzetnek mindinkább el kell veszítenie az állammal összekötött funkcióit, és növekednie kell az egyéni és közösségi szerveződések, illetve a régiók autonómiájának. Glatz hangsúlyozza továbbá azt is, hogy a térség jövője közös jövő, nem nemzeti kérdés: a nemzeti kérdés alárendelt szerepet játszik, a közös jövő biztosításához ugyanakkor elengedhetetlenül szükséges a megegyezés, a konszenzus.

„A magyarországi németiség szülőföldjéről való elűzetésének demográfiai hatása” című bevezető előadásában Zielbauer György a közép-európai etnikai kisebbségek hányatott sorsának egyik példáját, a magyarországi németiség 20. századi történetének egy keserves időszakát, illetve annak a mai népességi adatok alakulására gyakorolt hatását mutatja be. Míg az 1941-es népszámlálás közel 477 ezer német anyanyelvű lakost vett számba a trianoni Magyarországon, 1949-re ez a szám alig több mint 22 ezer főre csökkent. E csökkenés jelentős része a tényleges kitelepítésnek tulajdonítható. Az esés ugyanakkor az asszimiláció különböző formáira hívja fel a figyelmet. A második világháborút követő kitelepítési akció után nagyfokú névmagyarosítás indult meg a magyarországi németiség körében. Zielbauer megyei levéltári kutatásai alapján megállapította, hogy 1945 és 1949 között Baranya, Tolna és Somogy megyékben összesen 11 052 családfő kérelmezte a névmagyarosítást maga és családja számára. A szerző külön figyelmet szentel a közel 400, németek által is lakott település házassági és születési anyakönyvi vizsgálatának. A házasulandó felek neveinek hangzása és az ez alapján németnek vagy vegyesnek minősíthető házasságok, illetve a házasságokból született gyerekek számának segítségével végez becsléseket az 1945 és 1948 közötti időszakra vonatkozóan.

A korreferátumok négy szekciójában a tanulmányok szerteágazó tematikáját leli az olvasó. Tölgyesi József egy magyarországi község, Városlőd német nemzetiségi identitásának vizsgálata nyomán megállapítja, hogy bár az anyanyelv használata visszaszorult az utóbbi években, az anyaországgal való kapcsolattartás, valamint az iskolai intenzív nyelvi képzés biztosítékot ad arra, hogy nemzetiségi község marad Városlőd.

Nemzetközi összehasonlításához nyújt hasznos elméleti támpontokat Hervainé Szabó Gyöngyvér tanulmánya, amely a társadalomfilozófiák kisebbségi képzésre és oktatásra gyakorolt hatását vizsgálja Angliában és Észak-Amerikában.

A kisebbségi lét egy szociális aspektusát, a falusi romák egyes - kor, illetve nem szerinti - csoportjainak munkavállalási lehetőségeit, stratégiáit vizsgálja Leveleki Magdolna „Az elektronikai ipar átalakulásának munkaerő-piaci hatása Székesfehérváron és

vonzáskörzetében” című tanulmányában. Ugyancsak a cigányfoglalkoztatottság témakörét járja körül nagy részletességgel Albert József Sárkeresztúrról készített esettanulmánya.

Sajnálatos, hogy ez a kiadvány sem mentes a konferenciakötetek túlságosan is gyakori betegségeitől, a kijavíthatlan elütésektől és a nemritkán szétesett bekezdésektől.

Kovács Nóra